

N:o 89.

Af herr **Karlsson** i Mo, *om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående kontroll öfver vården och förvaltningen af donationer och stiftelser.*

Vid 1897 års riksdag väcktes i Första Kammaren af herr G. Billing en motion i syfte att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder till kontroll öfver vården och förvaltningen af fromma stiftelser inom landet.

Till stöd för sitt yrkande anförde motionären hufvudsakligen följande:

»De belopp, som årligen genom gåfvor eller testamentariska depositioner anslås för allmännyttiga ändamål — till understöd åt fattiga, till barnavård, till stipendier och sjukvård — uppgingo år 1890 till ett känt belopp af öfver 184½ miljoner kronor. Men det är ganska illa beställt med kontrollen från det allmännas sida öfver förvaltningen af dessa så betydliga gåfvomedel.

Genom Kungl. cirkulär den 10 oktober 1806 och den 13 juli 1809 har visserligen ålagts konsistorierna att med vissa undantag öfva kontroll öfver fromma stiftelser i allmänhet.

Dessa cirkulär kunna dock icke efterleivas, äfven om de anses vara ännu gällande, bl. a. därför att bestämmelser icke gifvits i syfte att bringa uppkomsten af nya stiftelser till konsistoriernas kännedom.

Som bekant lämna länsstyrelserna i sina femårsberättelser redogörelse för fromma stiftelser inom resp. län, men någon verksam kontroll kan af enahanda skäl ej heller ifrågakomma från dessa myndigheters sida. Den nämnda statistiken är äfven ganska ofullständig, hvilket bl. a. fram-

går vid jämförelse med skoldistriktens donationsuppgifter, där en mängd dylika äro upptagna utan att återfinnas i femårsberättelserna».

Motionären anförde äfven ytterligare bevis för ofullständigheten af länsstyrelsernas kännedom om de fromma stiftelserna och framhöll, att det i fråga om dessa stiftelsers förvaltning och redovisning vore ännu sämre ställt. De donationer som förvaltas af statsmyndigheter stå ju under kontroll af kammarrätten. Men staten är däremot förhindrad att utöfva verksam kontroll öfver den mängd donationer, som handhafves af korporationer eller af enskilda föreningar och personer. Motionären framhöll, att en sådan tillsyn dock vore högst behöflig och framställde slutligen förutnämnda yrkande på vederbörliga åtgärder från Kungl. Maj:ts sida till vinnande af ordning och reda i dessa förhållanden.

Förslaget vann äfven Riksdagens bifall och i skrifvelse till Konungen den 8 maj 1897 anhöll Riksdagen att Kungl. Maj:ts täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana åtgärder, som kunde finnas nödiga för åstadkommande af kontroll öfver vården och förvaltningen af fromma stiftelser inom landet.

Af skrifvelsen framgick emellertid, att berörda hemställen afsett endast sådana fromma stiftelser, hvilkas räkenskaper icke redan äro föremål för granskning af någon statens myndighet.

Med anledning häraf framhöll Riksdagens revisorer i sin berättelse den 30 november 1899, att förvaltningen af donationer och stiftelser, för hvilka redogörelser ingå i de allmänna, kammarrättens och statsrevisionens granskning underkastade räkenskaper, ej heller torde under nuvarande förhållanden kunna på ett tillfredsställande sätt kontrolleras. Enligt revisorernas förmenande kunde en granskning af dessa donationers förvaltning ej blifva fullt effektiv utan tillgång till de urkunder, hvarpå de äro grundade, ty endast genom jämförelse med sådana handlingar kan bedömas, om medlen blifvit för behöriga ändamål använda. Revisörerna framhöll därför såsom önskvärdt att föreskrift utfärdades därom, att vid räkenskaperna för allmän institution, som har att förvalta allmänna donationer eller stiftelser, skola fogas bestyrkta afskrifter af de stadganden, som blifvit för donationerna eller stiftelserna meddelade.

Dessutom hade revisörerna funnit, att äfven den stora allmänheten i många fall kunde hafva intresse af att erhålla kännedom om dessa stadganden, och med hänsyn därtill ifrågasattes, huruvida icke lämpligen borde uppsättas och tryckas en sammanfattning af samtliga gällande föreskrifter rörande ifrågavarande donationer och stiftelser.

Efter att hafva inhämtat yttranden af statskontoret och kammar-

rätten anslöt sig Riksdagen så till vida till förutnämnda statsrevisorernas yrkande, att Riksdagen genom skrifvelse till Konungen den 11 maj 1900 anhöll om vidtagande af åtgärder »i syfte att Riksdagens revisorer och kammarrätten må vid granskning af räkenskaper, i hvilka ingå redogörelser för donationer och stiftelser, beredas tillgång till gällande föreskrifter och bestämmelser rörande dessa donationer och stiftelser».

Med anledning af denna Riksdagens senare skrifvelse har Kungl. Maj:t genom kungörelse den 25 januari 1901 förordnat »att vid afgifvande första gången därefter af årsredogörelse för sådan donation eller stiftelse, hvars räkenskaper voro föremål för granskning i kammarrätten och genom Riksdagens revisorer, vederbörande revisorer skulle till kammarrätten insända tillika med redogörelsen två exemplar, tryckta eller i bestyrkta afskrifter, af de rörande hvarje särskild donation eller stiftelse gällande urkunder» — —.

Riksdagens skrifvelse den 8 maj 1897, angående vidtagande af åtgärder för kontroll öfver värden och förvaltningen af fromma stiftelser, som icke stå under kammarrättens och statsrevisionens tillsyn, har där emot ännu icke föranledt till någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Ej heller Riksdagens skrifvelse den 1 maj 1901, hvori, med anledning af en af Riksdagens revisorer gjord framställning, anhölls om åtgärder i syfte »att kapitaltillgångarna för de donationer och stiftelser, angående hvilka uppgifter meddelas i de kammarrättens och Riksdagens revisorers granskning underkastade räkenskaperna, må där så ske kan komma att i samma räkenskaper upptagas».

Såsom af ofvanstående historik framgår har frågan om mera verksam kontroll öfver donationer och stiftelser sålunda vid tre särskilda tillfällen föranledt riksdagsskrifvelser till Kungl. Maj:t. Men då den ovedersägligen viktigaste af dessa, af den 8 maj 1897, ännu ej föranledt någon åtgärd, får jag härmed föreslå, att Riksdagen ville göra en förnyad framställning i samma syfte. Frågans behandling i Riksdagen vid dess första framträdande gaf nogsamt vid handen att den då ansågs vara af ganska stor betydelse, och sedan dess har erfarenheten visat att denna betydelse ingalunda förringats. Upprepade gånger ha nämligen sedan dess genom bristen på kontroll bortglömda donationer endast genom en tillfällighet framdragits i ljuset, och sannolikt är, att fall inträffat, då dylika donationer genom samma brist på kontroll definitivt undandragits de ändamål hvartill de afsetts.

Utan att föregripa den utredning, som frågan bäst kan verkställas genom Kungl. Maj:ts försorg, vill jag dock framhålla att, därest några

åtgärder komma att vidtagas till beredande af ifrågavarande kontroll öfver donationer och stiftelser, denna kontroll ej synes mig böra, såsom vid frågans föregående behandling i Riksdagen afsetts, inskränkas till enbart dylika donationer och stiftelser i allmännyttigt syfte. Det synes mig nämligen vara tillbörligt, att staten tillser att alla donationer, äfven om de helt och hållet afsetts till enskilda personers eller företags bästa, likväl varda omsorgsfullt och redbart förvaltade och att de användas i det af resp. donatorer angifna syfte.

Jag får därför vördsamt föreslå,

att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla det Kungl. Maj:t måtte låta ut-
arbeta och inför Riksdagen framlägga förslag till an-
ordnande af verksam kontroll öfver vården och för-
valtningen af donationer och stiftelser, antingen dessa
afsetts till allmännyttiga ändamål eller till enskilda
personers eller företags bästa.

Stockholm den 26 januari 1909.

Karl Karlsson,
i Mo.